

Universiteitsbibliotheek

Boekbanden in de Universiteitsbibliotheek Utrecht

Selectie van bijzondere exemplaren

Laatst bijgewerkt: 2 februari 2026

Utrechtse kloosters en kapittels

- **UBU Hs. 304 (Hs 4 B 13)** Kettingboek: *Super Proverbia Salomonis*, 15de eeuw. Het enige boek in onze collectie waar nog daadwerkelijk een ketting aan zit.
- **Hs. 158** oudste band in onze collectie, deels 14de eeuw. Convoluut waarin teksten van Bernardus van Clairvaux zijn samengevoegd met die van Pseudo-Methodius en Pseudo-Haymo van Halberstadt; beide secties zijn geschreven in de 13de eeuw. Ze zijn volgens Peter Gumbert in de vroege 14de eeuw al samengevoegd en ingebonden, maar niet door de Kartuizers van Utrecht, waar het handschrift zich later bevond, in ieder geval vanaf de vroege 15de eeuw. De UB Utrecht heeft wel oudere handschriften, maar deze zijn alle van nieuwe banden voorzien in de 15de eeuw of later. De band van Hs. 158 is wel gerestaureerd in 1975, en is niet geheel oorspronkelijk meer.
- **L fol 264 rariora** tijdelijke (?) band uit het Regulierenklooster: Sammelband met 3 edities uit de jaren 1470, samengebonden in omslag van lage kwaliteit perkament, bladen scheef afgesneden. Vergelijk hun typische banden met houten platten en geblindstempeld leer: mogelijk was het de bedoeling dat deze Sammelband uiteindelijk ook zo'n band zou krijgen.
- **G fol 321 Rariora** typische stempeltjes van de Regulieren: met pijlen doorboord hart met een ster in een cirkel en een lelie in een ruit. Editie uit ca. 1481.
- **106 A 10 Rar fol** uit de Paulusabdij, gebonden door Utrechtse binder Michael Heynriccks, rolstempel met monogram M.H. en jaartal 1545, met fenestra, beslag. Gedrukte bijbel, niet na 1480.
- **L fol 771 (Rariora)**, uit het kapittel van St. Maarten, deels origineel, deels schapenleren band, stempel Domein Archief. Editie uit 1496.

Uit bezit van Hubert van Buchell (1513-1599)

- **108 N 2** leer, blindstempeling (rol en paneel), 'Bvchel' inscriptie
- **O oct 28** leer, blindstempeling (rol en paneel), 'Bvchel' inscriptie
- **E fol 39** leer, blindstempeling (rol, losse stempels), gebonden door de Utrechtse binder Michael Heynriccks (monogram MH)

- **E fol 33** leer, blindstempeling (complex patroon van rolstempels in ruit- en kruisvorm)

Stempels (blind, rol, paneel, goud) en lijnen

- **Rariora duod 24** getijdenboek c. 1502, gedrukt op perkament. Oud paneelstempel behouden (voorplat: goud, achterplat: zilver) en rest van de band later vernieuwd.
- **L oct 154 rar en L oct 156 rar** Spesbanden (paneelstempel met personificatie van Spes) met initialen IB (Jacob Bathen). Zelfde paneel op beide banden. Edities uit 1534 en 1550. Uit bezit Evert van de Poll (ca. 1560-1602).
- **ODC 2798** recente schenking van kunsthistoricus Victor Schmidt. Varkensleer, blindstempeling, met initialen. Editie uit 1560.
- **H qu 169** halfleren band met blauwgebeitste maculatuur. Sammelband met 32 reformatiepamfletten uit het midden van de 16de eeuw. Vroegere bezitter Rijklof Michael van Goens (1748-1810), die al op zijn 18de (in 1766) hoogleraar aan de UU werd in oudheden, geschiedenis, welsprekendheid en Griekse taal. In 1776 verliet hij de wetenschap en liet hij zijn collectie van 19.000 (!) boeken veilen.
- **THO RAR 9-96 oct dl 1-3 Con** grote sticker 'Verboden boek' op de band; bevat twee werken van Martin Bucer (beide 1541) en een van Giovanni Pico della Mirandola (1532). Maculatuur (perkament) is opvallend 'verkreukeld', m.n. schutblad achterin.
- **T fol 133 (Rariora) Itinerario** van Jan Huygen van Linschoten, 1596. In oorspronkelijke band van perkament over kartonnen platten; op voor- en achterplat een plaatstempel in goudstempeling.
- **P fol 111 Lk (Rariora) Spieghel der zeevaerdt**, 1584. Kalfsleer over kartonnen platten, met goudstempeling en groene zijden sluitlinten. Presentatie-exemplaar voor Prins Willem I van Oranje.
- **V oct 926** (dl 1). Boeddhistische heilige geschriften, 39 delen, 1894. Uitgegeven op last van Z.M. koning Chulalonkorn van Siam, ter gelegenheid van diens 25-jarig regeringsjubileum, en dit exemplaar door hem geschonken aan de UB Utrecht. Pali-tekst in Siamese karakters. Titelbladen in het Siamees.
- **SGV oct 99-zz-RECE-03** Receptieboek, moderne handboekband.
- **SGV qu 99-zz-MODE** *Revue des Monats* en *Wiener Magazin* 1937 (goud en verschillende kleuren leer op de rug).

Sierpapieren

- **Z qu 208** brokaatpapier als schutblad. Sammelband met edities uit 1747 en 1749.
- **ODB 557** brokaatpapier als schutblad; is de bekleding van de band haaienleer? 1727.
- **Moltzer 6 E 29** *Almanak voor vrouwen door vrouwen* 1798, omslag brokaatpapier.
- **SGV oct 59-zz-KERS-03** Paul Kersten, *Der exakte Bucheinband*, 1920 - met staaltjes van marmerpapier ingeplakt, en fraaie kubistische schutbladen.
- **SGV qu 88-zz-TAMP** *De Tampon: orgaan voor de leerlingen en oud-leerlingen der School voor de Grafische Vakken, Utrecht*, diverse jaargangen met mooie marmerpapieren op de halflinnen banden. O.a. nr 17 (1936), p. 84-103 over hs 304 (4 B 13), het kettingboek dat we hier ook tonen.

Bijzondere maculatuur

- **B oct 55 t/m 57** maculatuur van proefdruk in rood, uit een breviarium. Sommige bladen zijn hetzelfde. Editie uit 1538.
- **X fol 12** uit bezit Hubert van Buchell, 1531, met ongesneden drukvel van een Duitse prognosticatie als maculatuur.
- **B qu 29 (Rariora)** hergebruikte VOC-kaart als omslag. Fragment van een handgetekende, perkamenten VOC-kaart van de Indische Oceaan; anoniem, ca. 1650.
- **MEG 2-428** frisket als maculatuur. Ca. 1700.

Bijzondere materialen, bindwijzen en decoraties

- **Ms. 1696 (8 L 7)** perkamenten band met overslag en koperen sluiting. 15de eeuw.
- **MEG 11-352** Band bekleed met leerbehang (inhoud: *Den wijngaert van Sinte Franciscus vol schoonne historien*, Antwerpen 1518).
- **Hs. 1430 (1 E 16)** Koran / Qur'ān (Ottomaanse Rijk) 1641/2, papier, 245 fol. herkomst: verkregen door Christianus Ravius, waarschijnlijk in Istanbul, ca. 1640. Gedoneerd aan de UBU, ca. 1643/4, met originele leren enveloppe-band.
- **Hs. 1 D 18 Lk** Samanantara-mahāpaddhāna met woordenlijst en commentaar, wellicht 19de eeuw? papier, 84 fol. Waarschijnlijk via Thailand naar Europa gebracht. In 1962 gekocht; oblong vouwboek (13,5 x 68 cm), met twintig miniaturen in kleur. Originele 'dark lacquer (melanorrhea) binding with gilt surface'.
- **Hs. 1 D 19** Bijbelse teksten (taal Ge'ez). 18de eeuw, perkament, 192 fol. In 1962 gekocht door de UBU. Houten platten in linnen gebonden, en met de originele lederen draagbuidel ('saddlebag') met koorden en flappen.
- **Hs 1 D 1 Lk** gedrukt evangelie in het Kerkslavisch, met iconen. [Evangelie Iesusja Christja], Moskou 1797. Band gevat in metalen omslag met geëmailleerde afbeeldingen. Geciseleerde snedes.
- **[nog geen signatuur]** Statenbijbel uit 1643 met boekslot met Mozes, vergulde en geciseleerde snedes en binnenin een binderij-etiket. De bladen zijn ruim afgesneden, met tekstverlies, de snedes kennelijk daarna pas verguld. Recente schenking.
- **MEG 10-389** boekband van jute. Editie uit 1614.
- **ODG 253** riemkap (verpakkingspapier van een riem papier) als omslag gebruikt. Editie uit 1662.
- **ODC 2786** band met doublure, marokijn (rood geitenleer), spiegelrand met goud. Nieuwe aanwinst. Exemplaar met annotaties en liniëring, 1688.
- **AC 56-57 Rariora** een door koning Lodewijk XIV aan Herman Boerhaave geschonken plaatwerk over planten, gebonden in twee reusachtige banden (*Estampes pour servir à l'histoire des plantes*, [1701], later in bezit gekomen van prof. Johannes Burmann)
- **Rariora V qu 448**, Japanse binding, 1719.
- **Rariora duod 665** *Petit almanach* 1807, miniatuurboekje.
- **Ms 6 G 1**: band bekleed met zeehondenvacht, maar 19e-eeuws (het handschrift is laat 11e-eeuws)
- **TAE 288** ingekleurd prentje in verdiept medaillon op voorplat. Editie uit 1862.
- **TT 2541 dl 5** *Reis herinneringen: de Rijnrovers, Holland, Antwerpen, Engeland, Schotland en Cherbourg*, stoffen bekleding met prentje in medaillon.
- **Rariora oct 762** Japanse binding, zowel omslag als boekblok op crepe-papier, 1895.

- **AF qu 489** Chang-rae Lee, *On Such a Full Sea* in 3D-geprinte cassette, 2013, verworven in 2023.

Prijsbanden

- **Rariora oct V 185** Utrecht 1843, prijs voorbedrukt en met de hand ingevuld. Provenance achterin beschreven.
- **X oct 1182** Utrecht 1649 (!)
- **ODJ 3471** Groningen 1823, prijs gekalligrafeerd, met gouden rand.
- **M fol 43a** Tiel 1794, met gele en zwarte sluitlinten.
- **TBB 456** gedrukt in 1853, uitgeversband? Knalgroen met verguld reliëf en (bid?)prentje van Maria in het midden. Prijsvermelding met de hand op het schutblad, toegekend 1856, Frankrijk.
- **LMY 179** Prijs uitgereikt in 1730 uit naam van Ferdinandus, bisschop van Paderborn en burggraaf van Stromberg etc., die al in 1683 was overleden (kennelijk uit een soort fonds in zijn naam).
- **Y qu 25** Ter vergelijking met de Utrechtse prijsbanden: dit is géén prijsband, maar een typische band zoals de stadsbibliotheek c.q. universiteitsbibliotheek die eind 17de-begin 18de eeuw liet maken. Het onderscheid zit er m.n. in dat hier uitsluitend het stadswapen verguld is, en niet (zoals bij de Utrechtse prijsbanden) het kader eromheen. Inhoud: convoluut met 3 teksten van Descartes, alle gedrukt in 1692.
- zie verder <https://repertorium.library.uu.nl/collectie/prijsbanden/>

Binderij-etiquetten en -stempels

- **W qu 250** Elias P. van Bommel.
- **TT 1216 jaargang 1905** affiche Theo Molkenboer voor Elias P. van Bommel.
- **Rariora br. oct. 38** *La chasse dv lovp*, 1583, in band van Gruel & Engelmann Relieurs Paris, met goudstempeling en leeslint met naam van de boekbinder en goud op snee.
- **NAA 116 B 374** *Kent gij het land?*, 1897, gebonden en gezet in Weesinrichting Neerbosch, Nijmegen. Stempel van de boekbinderij op de achterzijde. Deze opvang voor wezen was in de jaren 1880-1890 de grootste van Nederland, met zo'n 1100 kinderen.
- **Jeanne d'Arc 461** zijn de initialen op de rug, *J.H. à l'auteur*, van de binder?

Uitgeversbanden, art nouveau-band

- **AB Z oct 3474**, afleveringen van *Aurora*: o.a. 1854 (met reliëf), 1858, 1853 (goudbestempeling en presentexemplaar vd uitgever), alle met boekbindersstempeltjes erin.
- **TT 1763** Studentenalmanakken Universiteit Utrecht 1862-1863-1864.
- **Gunning 15 B 36** Louis Couperus, *Wereldvrede* [1895]. Bandontwerp H.P. Berlage. Met fraai ex libris van theoloog J.H. Gunning JHzn.
- **Gunning 14 E 12** Carit Etlar, *De vrede vorst*, 1902. Bandontwerp: Cornelia van der Hart. Met fraai ex libris van theoloog J.H. Gunning JHzn.
- **MAZ 2793** G.H. Betz, *Walewein*, uitgeversband met reliëf, ca. 1890. Uit de nalatenschap van prof. W.P. Gerritsen (1935-2019), hoogleraar Middeleeuwse letterkunde.
- **AA OCT 539** *Ambachtsschool Utrecht, 1877-1902: gedenkschrift uitgegeven bij de herdenking van het 25-jarig bestaan der school* (bandontwerp: Johannes D. Ros).

- **MODU 641** *Gedenkboek 1898-1923* ter ere van het 25-jarig regeringsjubileum van koningin Wilhelmina. Band van gebatikt kalfsperkament, ontwerp door Carel Adolph Lion Cachet. Recente schenking (2025).

Boeken over boek(band)ontwerp

- **Rariora oct 311** *Proeve van letteren*, Johannes Altheer, Utrecht, 1788
- **SGV oct 59-zz-HAAS** Hendrik de Haas, *De boekbinder, of Volledige beschrijving van al het gene wat tot deze konst betrekking heeft* (1806)
- **Rariora oct *V* 177** *Proeve van letteren* - K.J. Gieben, Utrecht, 1841 (incl. 'lijksieraden')
- **SGV qu 52-zz-SCHE** *Preisliste Maschinen und Buchdruck-Utensilien* 1900
- **SGV qu 52-dp-WEIS-01** *Vignetten-Probe*, Stuttgart: Otto Weisert Schriftgiesserei-Galvanoplastik und Messinglinien-Fabrik, 1909
- **SGV qu 52-bp-LARI (MM)** Letterproef La Riviere en Voorhoeve 1929 (goudstempeling)